

РЕЦЕНЗИЯ

От: *проф. д-р Николай Христов Щерев*

Университет за национално и световно стопанство

Научна специалност: 05.02.18. Икономика и управление, 3.8. Организация и управление на производството

Относно: *дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен **„доктор“** по 3.8. „Икономика и управление (Индустрия)“ в УНСС в УНСС.*

Основание за представяне на рецензията: участие в състава на научното жури по защита на дисертационния труд съгласно Заповед №2930/31.10.2022 г. на Зам-ректора по НИД на УНСС.

Автор на дисертационния труд: *Златко Христов Златков*

Тема на дисертационния труд: *Оценка на взаимовръзката между жизнения цикъл на фирмата и цикъла на икономиката от инвестиционна гледна точка*

1. Информация за дисертанта

Дисертантът се е обучавал по докторска програма към катедра „Индустриален бизнес“ към Бизнес факултета на УНСС по научна специалност 3.8. „Икономика и управление (Индустрия)“ съгласно Заповед на Зам.-ректора по НИД на УНСС №1127/12.04.2018г. Обучението е осъществено в редовна форма през периода 2018 – 2022г.

- *Златко Златков е придобил бакалавърска и магистърска степен в УНСС в специалност „Бизнес икономика“, съответно 2016 и 2017г. От 2018г. е редовен докторант към катедра Индустриален бизнес.*
- *От 2014г. работи като анализатор пазарни анализи в БИЗПОРТАЛ ООД, а през 2016г. съосновател и собственик на ПРЕСЪНТСКУЕЪР ЕООД.*

- *За периода на обучение в докторантурата е взел с отличие, включените в индивидуалния план 6 дисциплини. Публикувал е 1 статия (реферирана в СЕООЛ) и 3 доклада от конференции като е реализирал 185 кредита, което е над планираните 180 кредита в индивидуалния план.*

2. Обща характеристика на представения дисертационен труд

Безспорно темата на дисертационния труд може да се определи като актуална в съвременните условия – нарастваща стохастичност и несигурност в икономическата среда, породени последователно от редица макроикономически събития като: пандемията от Ковид-19, военните действия в Украйна и нарастващите цени в глобален мащаб и пр. При това, активността на бизнеса е до голяма степен свързана с „необходимата и наложителна“ промяна в глобалните вериги на доставки. При тези условия, влиянието на промяната в макроикономическата стабилност върху жизнения цикъл на отделните предприятия е свързано с промяна на инвестиционните намерения не само на бизнеса, но и на отделните индивиди. Пример за това е рязката промяна на редица борсови стоки като: енергийни суровини, вкл. ел.енергия, газ и петрол; хранителни продукти, вкл. пшеница, олио и пр.; технологични продукти, вкл. компютърни компоненти и пр.; инвестиционни продукти, вкл. злато, финансови активи, имоти и пр. Нещо повече, промяната в макроикономическата стабилност се проявява в период на трансфер между технологиите от Индустрия 4.0 към Индустрия 4.5 или Индустрия 5.0.

- *Структура, обем*

Дисертационният труд е на тема „*Оценка на взаимовръзката между жизнения цикъл на фирмата и цикъла на икономиката от инвестиционна гледна точка*“, представен от *Златко Христов Златков*, и е структуриран в увод, 3 глави и заключение. При така зададената структура, дисертационният труд е в обем от 185 страници като са използвани общо 219 литературни източника, вкл. 131 са на английски език и 88 на български език. Дисертационният труд е онагледен с помощта на общо 22 графики, 9 фигури и 42 таблици. Представени са допълнително 5 приложения в общ обем от 71 страници, които представят обработка на данните, извършена от докторанта.

В структурно и в съдържателно отношение представеният от *Златко Христов Златков* дисертационен труд е балансиран като са представени:

- първо, основните теоретични основи на измерване на икономическия цикъл и на жизнения цикъл на предприятията, както и възможните стратегии за растеж. В тази глава са изведени и са разгледани в тяхното еволюционно развитие основните теоретични понятия, които са елемент на предмета на дисертационното изследване. Извършена е необходимата препратка и

е очертана изследваната докторска теза относно зависимостта между икономическия цикъл и жизнения цикъл на предприятията.

- второ, систематизирани са основни методически рамки на проведено авторово изследване, което да потвърди / отхвърли авторовата теза за наличие на взаимовръзка между икономическия цикъл и жизнения цикъл. Напълно коректно в тази глава са изведени и аргументирани основните икономически показатели, чрез които ще се извърши практическата проверка на дефинираната докторантска теза.
- трето, представени са основни резултати от проведено авторово изследване. Акцентът е поставен върху оценка на икономическия цикъл на България общо за периода 2003 – 2021г., както и по отделни подпериоди, така и върху анализ и оценка на жизнения цикъл на избраните публични български предприятия. В обобщение на трета глава са анализирани факторите, подходящи за използване в инвестиционната стратегия на предприятията според етапа от жизнения им цикъл, в който се намират

Структурната цялостност и логическата обвързаност на отделните структурни елементи на дисертационния труд са добре представени и защитени чрез ясна и разбираема концептуалната рамка. При това, цялостната концепция, върху която е изградено дисертационното изследване, може да се оцени високо.

- *Оценка за: актуалност на темата; целта; задачите; обекта; предмета; основната теза на дисертационния труд*

Обектът: публични акционерни дружества търгувани на Българската фондова борса и предметът: изследването на взаимовръзката между вълнообразните икономически теории на макро и микроикономическо равнище са коректно дефинирани. Въпреки, че са въведени ограничения в обекта и предмета, и тези ограничения са приемливи и коректни, считам, че не са достатъчно аргументирани;

- *Основната цел: да се разкрие наличието или отсъствието на взаимовръзка между жизнения цикъл на фирмата и икономическия цикъл, с цел анализиране на възможни инвестиционни стратегии от фирмена гледна точка, които да бъдат съобразени, спрямо фазата на икономическия цикъл и фазата на жизнения цикъл на фирмата и поставените 11 задачи са точни, ясни и логически обвързани с водещата изследователска теза, и най-важното изпълними с предложения инструментариум и информационна осигуреност;*
- *Дефинираната теза на ДТ от докторанта: При добро познаване и разбиране на логиката стояща зад фирмения жизнен цикъл и*

икономическия цикъл, както и промените, които предизвикват в различните им етапи, може да бъде изграден или променен избрания подход за управление на бизнеса и инвестициите му, е точна и може да бъде проверена чрез избрания изследователски инструментариум.

- *Използвана научна литература*

При разработване на дисертационния труд са използвани общо 219 литературни източника, вкл. 131 са на английски език и 88 на български език. Прегледът на използваната научна литература показва, че тя е актуална и включва водещи автори по всеки един от основните структурни елементи, представени в труда. Прави добро впечатление и познаването на българската научна литература и най-вече коректното използване при развиване и защитаване на авторските тези на докторанта.

3. Оценка на получените научни и научно-приложни резултати

Оценката на съдържанието на представения за рецензиране дисертационен труд, разработен от *Златко Златков*, позволява да се открият няколко съществени резултата:

- Систематизирани са и е проведен исторически ретроспективен анализ на различните теории за оценка на икономическия цикъл. Аналогично, систематизирани са и са открити основни особености в еволюционното развитие на теориите за жизнения цикъл на предприятията.
- Идентифицирани са основни особености в оценката на икономическия и жизнения цикъл, като на тази основа е представен синтез на изследователски модел, приложим за различни сектори от реалната икономика на България.
- При използване на казусния метод, разработената от докторанта приложна методика е апробирана към конкретни публични предприятия като е извършен приложен анализ на жизнения цикъл на компании от различни сектори, акциите на които се търгуват на Българската фондова борса.
- На основата на приложен анализ са оценени критичните фактори, които оказват влияние върху икономическия цикъл на българската икономика, както и влияят върху жизнения цикъл на избраните публични предприятия.
- Систематизиран е подход за оценка на възможните инвестиционни решения според жизнения цикъл на предприятията и състоянието на икономиката на страната, респ. етапа от икономическия цикъл. Извършената систематизация е основа за дефиниране (на последващ етап – б.а.) на цялостна методология, респ. пътна карта, за избор на адекватни инвестиционни решения на компаниите.

Посочените теоретични и практически резултати налични и ясно открити в съдържанието на представения за рецензиране проект на дисертационен труд. Те са лично дела на автора.

4. Оценка на научните и научно-приложни приноси

Съдържанието на дисертационния труд позволява да се оцени високо компетентността на докторанта по отношение на теорията, методиката и приложните аспекти на избраната тема: *Оценка на взаимовръзката между жизнения цикъл на фирмата и цикъла на икономиката от инвестиционна гледна точка.*

Представените за рецензирани материали: дисертационен труд, автореферат и публикации по дисертационния труд, потвърждават напълно съдържащите се в дисертационния труд научни и научно-приложни приноси. Подкрепям изведените в автореферата приноси:

- Систематизирани са теоретичните основи на икономическите теории за цикличността на икономиката на различни равнища (респ. макро, мезо и микро равнища): от традиционните методи за оценка на икономическия цикъл до съвременни методи за определяне индивидуалния цикъл на живот на отделните стопански субекти. На тази основа е проверена и хипотезата за наличие/отсъствие на взаимовръзка между икономическия цикъл на различни равнища.
- На основата на синтез на различни теоретични школи относно бизнес цикъла са представени конкретни приложни резултати от изследването, които са надеждна база за разработване на фирмена политика и стратегии, особено в областта на корпоративното инвестиране.
- На основата на теоретичен и приложен анализ са синтезирани основни елементи на разработена и предложена авторова методическа схема за разработване на подходяща за фирмата инвестиционна стратегия, която да увеличи вероятността /респ. да я максимизира/ за задържане на компанията на този етап от жизнения цикъл, който е най-благоприятен за нея.
- Изследвани и анализирани са фирмените и инвестиционните стратегии, според фазата на жизнения цикъл, на който се намират изследваните обекти. На тази основа са анализирани условията, вкл. и стратегическите, при преминаване от една фаза на икономическия живот в друга.
- Предложена е поетапна методическа схема за аргументиране на подходящ избор на фирмена и инвестиционна стратегия спрямо текущата фаза на фирмения жизнен цикъл на предприятията.

Изведените научни и научно-приложни приноси, считам че са лично дело на автора.

5. Оценка на публикациите по дисертацията

По дисертационния труд са представени 4 публикации: 1 статия /на български език/, реферирана в CEOOL и 3 доклада от конференции /2 на английски език и 1 на български език/.

Рецензираните 4 публикации представят важни тези и резултати от дисертационното проучване и могат да се оценят високо.

6. Оценка на автореферата

По дисертационния труд е представен за рецензиране Автореферат в общ обем от 46 страници като структурно съдържа 7 компонента: обща характеристика, кратко съдържание на ДТ, насоки за бъдеща работа, Справка за приносите, Списък с публикациите по ДТ, Използвана литература (съдържа 30 литературни източника) и Декларация за оригиналност.

Авторефератът е добре структуриран, а в съдържателно отношение представя по един добър начин синтез на резултатите на дисертационното изследване.

7. Критични бележки, препоръки и въпроси

Независимо от общото ми положително становище и висока оценка за постиженията в дисертационния труд, както и въпреки факта, че в дисертационния труд не се откриват съществени пропуски и неточности, към докторанта може да се отправи следната препоръки:

- Предложената методическа схема за аргументиране на подходящ избор на фирмена и инвестиционна стратегия спрямо текущата фаза на фирмения жизнен цикъл на предприятията е добре да бъде по-подробна от гледна точка на възможните инвестиционни решения, например: покупката на дълготрайни активи за нови активи, модернизация на съществуващите или замяна на морално остарели активи ли е; покупката на инвестиции: за финансови или нефинансови инструменти са инвестициите и пр. Нещо повече, не са предвидени решения за де-инвестиране като възможна стратегия.

8. Заключение

Предложеният дисертационен труд от *Златко Христов Златков* на тема „*Оценка на взаимовръзката между жизнения цикъл на фирмата и цикъла на икономиката от инвестиционна гледна точка*“ напълно отговаря на изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ) и Правилника за неговото прилагане.

Общата ми оценка е, че дисертационният труд представлява самостоятелно завършено авторово изследване, при което изследователските задачи са успешно изпълнени, а основната цел е постигната. При това, основните теоретични и приложни резултати на дисертационния труд, както и откритите реални научни и научно-приложни приноси в него, позволяват да се даде висока обобщена оценка на дисертационния труд.

Като имам предвид изброените по-горе характеристики на дисертационния труд, както и посочените приноси в него, с пълна убеденост препоръчвам на уважаемите членове на Научното жури да присъдят на *Златко Христов Златков* образователна и научна степен „**ДОКТОР**“ по професионално направление 3.8 Икономика, научна специалност 3.8. „*Икономика и управление (Индустрия)*“ в УНСС.

09 Декември 2022г. / София

Рецензент:

/проф. д-р Николай Щерев/